کەرکوك لە شا ئیسماعیل سەفەوییەوە بۆ حاجی قاسم سلێمانی ... عەلی مەحمود محەمەد

548 ساڵ لەمەوبەر تورکمانە سونییەکان لە ڕێگای سوپای ئاق قۆینلوەوە هاتنە کەرکوك پاش داگیرکردنی عێراق, دوای 39 ساڵ لەو مێژووە سەفەوییەکان بە سەرۆکایەتی ئیسماعیل سەفەوی کەرکوك داگیرە کەن بە بێ شەڕ و تورکمانە شیعە قزڵباشییە تورکمانەکان دێنە ناوچەکەو جێگیر دەبن تیایدا, دوای 26 ساڵ کۆتایی بەدەسەڵاتی تورکمانە قزڵباشیەکان " شیعەکانی ئێستا" هات, لە ساڵی 1534 کەرکوك گەڕایەوە ژێر دەسەڵاتی عوسمانییەکان تا داگیرکردنی لە لایەن ئینگلیزەکانەوە لە جەنگی جیهانی یەکەم بەردەوام بوو, دوای 483 ساڵ لە یەکەم داگیر کاری لە لایەن قزڵباشییەکانەوە, جارێکی دیکە ئێرانییەکان لە ڕێگای قاسم سلێمانییەوە لە 16ی ئۆکتۆبەری 2017دەگەڕێنەوە شاری کەرکوك وەك براوەیەك, لە قۆناغی دووەمدا پێشبینی ناکەم مانەوەیان وەك قۆناغی یەکەم درێژ بێت و 26 ساڵی دیکە بەردەوام بێت.
لە گەڵ هەڵدانی ئاڵای کوردستان لە شاری کەرکوك وتمان هەڵەیە, کە ئەنجومەنی پارێزگای کەرکوك بڕیاری ریفراندۆمی دا, زانیمان تەڵەیەکی ترسناکەو کورد دەکەوێتە تەڵەی کەرکوکەوە, چونکە پێکهاتەی دیمۆگرافی شارەکە , ئەوە نییە لە ڕێگای نمایشی تەلەفزیۆنی ئەندامانی ئەنجومەنی پارێزگاوە یەکلا بکرێتەوە, ڕۆژەکانی پێش و دوای ریفراندۆم زۆر تەڵەی شەڕی نەتەوەیی لە شارەکە نرایەوە باش بوو کەس تێی نەکەوت, هەرچەندە هەموو بۆمب هاویشتنەکان دەستکرد بوو, دەیەویست سەرجەم نەتەوەکان بسوتێنێت نەك کەسی دیاری کراو, بۆمبەکان تەڵەیەکی مەترسیدارتر بوون لە کارەساتەکەی 16ی ئۆکتۆبەر.

کەرکوك شارێکی کۆسمپۆلیتیە نەك نەتەوەیی, ئەوەی هەر یەکە لە نەتەوەیە کوردو تورکمان و عەرەب و شیعەکان بانگەشەی بۆ دەکەن بە بۆ شەڕی نەتەوەیی و قۆرکردن نایاتە دی, بە پێی ئاماری ساڵی 1957 کە ڕێکترین و گونجاوترین ئامارە تا ئێستا ئەنجام درابێت, پێکهاتەی شارەکە وەك پارێزگا بەم شێوەیەی خوارەوەیە:
کورد"187592″ 48,2%, عەرەب"109630″ 28,2% و تورکمان"83371″ 21,4% ی پێکهاتەی شارەکەپێك دەهێنن, ژمارەکەی دیش سریان و ئەوانی دی,

هەرچی ناوەندی شارە عەرەب 27127.کورد40047 و تورکمان 45306 و کلدان و سریان 1509 پێك دەهێنن, واتا وەك پارێزگا کورد یەکەمە, وەك ناوەندی شاری کەرکووك تورکمان لەو کاتە زۆرینە بووە, وەلێ کۆچی هاووڵاتیانی لادێ بۆ شار لە قۆناغی سەرمایەداری کە لە دوای ساڵی 1958 بە هۆی بنج داکوتانی سستەمی سەرمایەداری و کۆتا کردنەوەی دەسەڵاتی دەرەبەگایەتی دیاردەیەکی سروشتی و ئاساییە.
کەرکووك لەبەر ئەوەی هێمای تێکۆشانی سیاسی ناسیۆنالستەکانی کورد و تورکمان و شیعەکانە"بەهۆی بوونی مەزاری 3 ئیمامیان زەین عابدین و ئیمام قاسم و ئیمام عەباس" بۆیە هەستیارە بۆ نیشتەجێ بوونی خەڵکی دەرەوەی پارێزگاکە, واتا کەرکوك شاری کۆسمپۆلێتی داخراوە بۆ هاوڵاتیانی خۆی, نەك هاووڵاتیانی دەرەوەی پارێزگاکە کە بە مەبەستی گۆڕینی دیمۆگرافی شارەکە بۆی دێن.

ئایا دەستیان لە کەرکوك هەڵگرت؟

ئەگەر شەڕو پەلامارەکانی قەرەتەپەو جەلەولا لە ساڵەکانی 2008 بە دواوەو شەڕە بەردەوامەکانی دوزو هەڕەشەکان فەریق روکن عەبدائەمیر زەیدی سەرکردەی تیپی دجلە بۆ گەڕانەوە بۆ ناو کەرکوك بە تەواوی لە بیری خۆمان ببەینەوە بیکەینە مێژوو,لێرەوە دەست پێبکەین کە کەرکوك شارێکی هەستیارە بۆ زۆرینەی پێکهاتەکان"کورد, تورکمان شیعەو سونە, عەرەب شیعەو سونە", بۆیە دەست بردن بۆ ئەنجامدانی ریفراندۆم لە تەواوی پارێزگاکەو بایکۆتکردنی لە لایەن تورکمان عەرەبەوە بۆ خۆی پرۆسەکەی خستە ژێر پرسیارەوە, بڕیاردان لە ئەنجامدانی ریفراندۆم لە شاری کەرکوك بە تەواوی پارێزگاکە هەڵەیەکی کوشندە بوو, دەبوایا لەوپەڕی بەشێکی شارەکە ئەنجام بدرابایا,دەتوت حکومەتی کوردستان روسیایەو ریفراندۆم لە قرم ئەنجام دەدات, لەشکری سورو یەك لەسەر شەشی خاکی جیهان لە پشتێتی.
دەبوایا چارەنوسی شاری کەرکوك بە پێی دەستور لە ساڵی 2007 یەکلا بکرابایاتەوە, وەلێ لە 2017ەش حکومەتی عێراقی رازی نەبوو, جارێکی دیکە گفتوگۆ لەسەر چارەنوسی کەرکوك بکاتەوە, لەو کاتەی کورد خەونی بەوە دەبینی کەرکوك بکاتە پایتەختی وڵاتەکەی, کەچی عێراق بە جێبەجێکردنی مادەی 140 رازی نەبوو, بەردەوام کات دەکوژێت بۆ ئەوکاتەی کۆتایی بە کێشەکانی لە گەڵ سونە دەهێنێت و هێزە نیمچە لیبراڵەکانی عێراق زیاتر پەراوێز دەکات, نەك مادەی 140 جێبەجێ ناکات, بەڵکە بەردەوام لە هەوڵی ئەوەدایە فیدراڵیەتی کوردستان بێهێزو بچوك بکاتەوە.
چەند رۆژێك پێش ریفراندۆمەکە دادگای کارگێڕی عێراق هەڵکردنی

ئاڵای كوردستانی لە كەركووك هەڵوەشاندەوە, پێشتریش ویستی بێتەوە ئەو سەربازگایانەی كە لە ساڵی 2014 بەجێی هێشتبوو, هەرچەندە گەڕانەوە بۆ ئەو سەربازگایانە بە بونی شەڕی داعش بۆ ئەو گرنگ نەبوو, پێی باش بوو هەڵیبگرێت بۆ دوای شەڕی داعش بە تایبەتیش دوای گرتنەوەی حەویجە, بۆیە كردییە دوا ویستگەی شەڕی خۆی بەرامبەر بە داعش.

لەو داواكارییەی هێزە ئاسایشەكانی عێراق كە ئاراستەی هاووڵاتیان كرا لە چەند ڕۆژی پێش هێرشەكەی 16ی ئۆكتۆبەر تیایدا نوسراوە: زۆر چاوەڕوانمان كرد بۆ گەڕانەوە بۆ كەركوك, كەواتا ویست كۆنتر بوو لە ریفراندۆم بۆ گەڕانەوە بۆ شاری كەركوك ئەگەر ئاشتیانە بێت, داگیركردنی لە بارودۆخی شەڕدا,حەسەن تۆران جێگیری سەرۆكی بەرەی توركمانی ڕۆژی پێش هێرشەكەی 16ی ئۆكتۆبەری 2017 وتی : سەپاندنی دەسەڵات بەسەر پارێزگای كەركوك و بیرە نەوتەكان پەیوەندی بە ریفراندۆمەوە نییە, پێش ریفراندۆم داڕێژرابوو,بەرپرسێكی باڵای نزیك لە حەسەن روحانی سەرۆكی كۆماری ئیسلامی ئێرانیش بە شەرق ئەوسەتی وت : ڕێگا نادەین كوردەكان لە ڕێگای نەوتی كەركوكەوە بچنە بازاڕی نەوتەوە, هەرچی ماڵپەڕی ئەلمۆنیتەرە وتی “قاسم سلێمانی نەیشاردەوە لە زوەكەوە حەشدی شەعبی و حكومەتی عێراق بە نیازی پەلاماری كوردستانن, هاوپەیمانی نیشتمانیش هەمیشە ڕێگریان دەكرد لە جێبەجێكردنی مادەی 140, حەنان فەتلاوی راشكاوانە وتی 10 ساڵە ڕێگری دەكە…. هەموو ئەمانە دەریدەخەن كەركوك ناوچەكانی دیكە هەر یەكەی بە پێی گرنگییەكەی لە روانگەیەكەوە , شەنگار لەبەر هیلالی شیعییەكەی, داقوق لە بەر مەرقەد و پیرۆزییەكەی, تازە لەبەر خەڵكەكەی و نزیكی لە شاری كەركوكەوە …. یەك دەقەش لەبیر نەكرابوون, هەموو خەونەكان بۆ گەڕانەوە بوو بۆیان, لە بەیانامەیەكدا ئاژانسی پاراستن و زانیاری –زانیاری هەرێمی كوردستان دەڵێت ئەوەی دەگوزەرێت بەشێكە لە ڕێكەوتنی حكومەتی هەرێم و حكومەتی بەغا لە ساڵی 2016 كە پەیمان لە نێوانیان مۆر كراوە, پێشمەرگە بكشێتەوە بۆ ئەو شوێنانەی لە پێش 9ی حوزەیرانی 2014 لێی بوونە,كەواتا ویسترا لە ڕێگای ریفراندۆمەوە خۆ لەو ترسە رزگار بكرێت,كەچی كەوتنە تەڵەكەوە, تەڵەیك ئێستاش نەبوایا لە پێش هەڵبژاردن خولێك لە شەڕ پێویست بوو بۆ عەبادی بۆ دەرچونەوەی لە هەڵبژاردنەكانی مانگی ئازاردا.

بەڵام ریفراندۆم توركیای كردە نەیاری پارتی و هەرێمی كوردستان و ڕۆژئاواش وەك مناڵێكی لاسال سەیری كوردی كرد, ریفراندۆم نەبوایا

حکومەتی عێراقی ئەم هەموو پاکێجەی لە یەك قۆناغدا داوا ناکرد, ریفراندۆم دۆسیەیەکی گەورە بوو, بەڵام کورد خاوەند حیزب و سەرکردەی عەقڵ بچوك بەهۆی ئەوانیشەوە پەرت و بڵاو یەکنەگرتوو لە ئاستی پرۆسەکەو کاردانەوەکانیدا نەبوو, هەرچەندە شەوی 25ی مانگ و ڕۆژانی پێشتر پەرلەمان و سەرجەم پارتە سیاسییەکان و کەسە یەکەمەکانیان خۆیان یەکلا کردەوەو هەموو بە بەڵێ دەنگیان دا لە ژێر پاڵەپەستۆی شەقامدا, تەنانەت لە ریفراندۆم هێرۆخان چووە کەرکوك دەنگی دا, هەرچەندە پوچەڵکردنەوەی ریفراندۆم لە دەستپێکی بانگەشەکە لە لادانی وێنەی تاڵەبانی و بارزانی لە شەقامەکانی سلێمانی, تا هەوڵی ئەنجامنەدانی ریفراندۆم لە کەرکوك و کێشە نانەوە لە ماوەی 22 ڕۆژی دوای ریفراندۆم هەموو لوغمی زۆر گەورە بوون لە بەردەم پرۆسەکە, ترسناکتر لە هەڕەشەی وڵاتانی ناوچەکە.

ئێستا سڕ کردن یان هەڵوەشاندنەوەی ئەنجامی ریفراندۆم خەونە, ریفراندۆم ویستی ئازادانەی خەڵکە لە ویژداندا چەسپیوەو ژمارەکە چووە مێژووەوەبە هیچ هەڵناوەشێتەوە.
حکومەتی عێراق جەخت لەسەر داخوازەکانی رابردووی خۆی دەکاتەوە لە هەر گفتوگۆیەك پاراستنی یەکپارچەیی خاکی عێراق, ڕێزگرتن لە دەستور بێ نەتەوەی ژێر دەست, دەسەڵاتی حکومەتی فیدراڵی بەسەر دەروازە سنورییەکان و فڕۆکەخانەکان,سامانە سروشتیەکان , هێزی پێشمەرگە و دەزگا ئەمنییە کوردییەکان, کەمکردنەوەی بودجەی هەرێم بۆ 12% لە زۆرترین حالەتدا 13% و دابەشکردنی موچە لە ڕێگای ئەنجومەنی پارێزگاکان و دانی تەنها موچەی 600 بۆ 680 هەزار کەس و بڕینی موچەی نزیك بە 60%ی موچەی موچە وەرگران,…. ئەمانەش هەموو بۆ ئەوەی هەموو دەسەڵات و هەیبەتێکی هەرێم نەهێڵێت, واتا کورد خاوەنی هیچ نەبێت, جگە لە مەجلس تەشریعی و تەنفیزییەك لە ناو هەمان تەلاردا بە دەسەڵاتەکەی ئەوکاتەوە.

داگیر کردنی کەرکوك

حەشد لە دوزو تاوغ و تازە و بشیر بوون و کۆنترۆڵی تەواوی تازەو بشیر لە ژێر دەستیانا بوو پێش 16ی ئۆکتۆبەر, کە تەنها چەند کیلۆمەترێك لە ناوەندی شارەوە دور بوون, کەچی ئەو شارۆچکانە ریفراندۆمیشیان بۆ ڕێکخرا لە کاتێکدا سندوقی دەنگدانیان بۆ دانەندرابوو.
دووشەمە رەشەکەی 16ی ئۆکتۆبەر, سەنگەرە بەهێزەکانی پێشمەرگە کە 3 ساڵ زیاتر بوو تیایدا شەڕی داعشیان کرد لە کەرکوك و نەیانتوانی بیبڕن ,ئەو بەرە بەیانە سەری ترامپ و قاسم سلێمانی لە مەنجەڵێکدا

کۆکردەوە, هەر لایەنەیان لە قۆڵێکەوە خەریکی دانوساندن بوون بە مەرجی خۆیانەوە, ماکۆرگ دەیەویست تەقە دەستپێنەکات بۆ ئەوەی پێشمەرگە رازی بکات بۆ گەڕانەوەی سوپای عێراقی بۆ کی 1, حاجی قاسم سلێمانیش گڵۆپی سەوزی بۆ عەبادی هەڵگرت بۆ پەلاماردانی کەرکوك و پوچەڵ کردنەوەی هەوڵەکانی مەکۆرگ, گڵۆپ بە دەستی حاجی قاسمەوەو فرمان لە گیرفانی عەبادی فەرماندەی هێزە چەکدارەکان بوو , لەوکاتانەی سەرانی پدك و ینك لە دوکان کۆدەبونەوەو دەستیان لەناو دەست یەکتر بوو, هەندێکیان دەستەکانی دیکەیان لەناو دەستی سەنگەرەکانی بەرامبەریان بوو, واتا لە دوکان کۆبونەوە دەکرا,کەچی دەستێکی دیکە لەناو دەستی بەغدا بوو لە قۆڵێکی دیکەوە مفاوەزات دەکرا, لێرەدا گرنگە شتێك باس بکەین , ئەوەی کرا شاراوە نەبوو, بەڵکە لە دوکان تاوتوێکرا,زۆرینە ناڕازی بوون بۆی,پێشتر گفتوگۆکان لە دەرەوەی شەرعیەتی حیزبی و حکومی دەستیپێکردبوو, هەر وەك پاڤێڵ تاڵەبانی دانی پێدا دەنێت و دەڵێت دوای ڕۆژێك دانوساندن لە گەڵ عەبادی ڕێکەوتین.

ئیتر پرسیارێك لێرەدا سەر دەردێنێ, ئەگەر بمانەوێت و شیکارێکی بێلایەنانە بکەین , ئەویش ڕێکەوتنی ئەوان بە پێی هەوڵەکانی مەکگۆرك بووە, یان هەوڵەکانی قاسم سلێمانی جیا بووە لەو هەوڵانە ؟؟؟, دەبێت یەکلا بکرێتەوە پەیوەندی نێوان ئەو دوو دانوساندنە چییە لە ڕۆژەکانی پێش گرتنەوەی کەرکوك, ئەمە بۆ مێژوو و حوکم دان بەسەر کەسەکاندا گرنگە, هەرچەندە هیچ لە ئەنجامەکان ناگۆڕێت کە لە دەستدانی کەرکوکە.
کەواتە پێش پەلامارەکە ڕێککەوتن کراوە, ئەوەی لە دوکان ئەنجامدرا و ئەوەی لە بەرەکانی شەڕ لە سەرەتادا نمایش کرا تەنها شانۆگەریەك بوو, شانۆگەرییەکە بۆ ئەو پێشەکیەش دەتوانرا نمایش بکرێت, قوربانیەکانی شانۆگەرییەکە مردنی راستەقینەی ژمارەیەك پێشمەرگەی قارەمان بوون “84 بۆ100 شەهید دەقیق نییە کەمترە لەو ژمارەیە, ئەمە تەنها بۆ ئەوەیە بڵێن لە شەڕدا شکاوین, نەك بە ڕێکەوتنێکی نا گرنتی دۆڕاو شار تەسلیم کراوەتەوە, تا ئێستا بە ناو وێنەوە بڵاونەکراونەتەوە ژمارەی شەهیدەکان چەندن؟”, کە ڕێك کەوتوونە ئەدی بۆ کوێی خەڵکتان بەکوشتدا ؟؟, یان تەنها ویستتان بە خەڵك بڵێن لە شەڕدا شکاوین و لە ژێرەوەش ڕێکەوتن لە گەڵ ڕێوە فێڵبازەکەتان کردووە, دەست بەتاڵ تیایدا دەرچوون, بێ ئاگا لەوەی بەغا پێویستی بە شانۆگەری وا نییە نمایشی راستییەکە دەکات, چونکە هەڵبژاردن پێویستی بەم چیرۆکانەیە, ناتانزانی حەسەن پلایس و جەماعەتەکەی ناتوانن نهێنی پارێز بن.

ئەگەر لە کەرکوك 4 کاتژمێر شەڕکرابێت و لە قۆناغی یەکەمدا بەغدا تێك شکابێت, ئەوا لە دوز 4 دەقەش شەڕ نەکرا, کە چەند کیلۆمەترێك لە خوار بەرەی باشوری کەرکوکەوەیە و لەسەر هەمان راستە رێگای بەغدایە, لە خانەقین و مەرگەسۆر تەقە هەرنەکرا, لە هێرشی دووەمی سوپاو حەشد لە کەرکوك رێکەوتنەکە جێبەجێ کراو بێ تەقە پاشەکشەکرا, پێشمەرگە نەك بە تێ شکاوی بەڵکە بە چاوی پڕ فرمێسکەوە پاشەکشەی پێکرا وەك مالکی وتی بە بێ دەستێوەردانی قاسم سلێمانی کەرکوك ناگرترایەوە, عەبادیش وتی پێشمەرگە هاوکاری هێزە هاوبەشە عێراقیەکانی کردووە نەك شەڕی کردبێت, ئیتر ئەو بەرەبەیانە پێشمەرگە زانیان دەستیان بەستراوەتەوە لە لایەن قاسم سلێمانییەوە, بۆیە کە بەرەبەیانی دنیا روناك بوەوە کە پاشەکشەیان دەکرد بە بەرچاوی هاوڵاتیانی شارەوە, بینیان پێشوازییەکەی جارانیان لێ ناکرێت .
هاشم هاشمی نەیشاردەوە کە رێککەوتن لە نێوان پاڤێڵ تاڵەبانی و قاسم سلێمانی و هادی عامریدا بووە, کەریم نوری وتە بێژی حەشدی شەعبیش وتی پێشمەرگە نەشکاوە بەڵکە هاوکاریمانیان کردووە لە شەڕەکە, ئیتر قسەو لێدوان زۆرە زۆر لەم بوارە, دەسەڵاتدارنی شیعەش وەك کورد وان لە هەرچوارلاوە قسە دەکەن .

لێرەدا دەرکەوت عەرابی گرتنەوەی کەرکوك قاسم سلێمانی بوو نەك عەبادی و سوپا و حەشدی شەعبی, پرۆسەکەش شەڕ نەکردنی پێشمەرگە بووە نەك تێکشکان, چونکە هێزەکانی بەغدا لە شەڕی بەرایدا تێکشکان و پاشەکشەیان کرد, ئەگەر لە تێکشکان بەردەوام بونایە ئەوا نەخشەکەی هاوکاری کەران جێبەجێ ناکراو حاجی قاسم سلێمانیش بە دۆڕاو لە یارییەکە دەردەچوو, چونکە لە گەڵ روناك بونەوەی دنیا ئیتر نیگاکان دەکەوتنە سەر شەڕی کەرکوك, شەڕێك چەند کیلۆمەترێك لە شارێکی ملیۆنییەوە دور بوو, کاردانەوە لەسەر شەڕی کەرکوك زۆر زیاتر دەبوو وەك لە هەندێك وردە شەڕی دواتر,24 کاتژمێر شەڕیان بکردبایا, جیهان داوای راگرتنی دەکرد,ینك هێزی یەکەمی شارەکەیە تا دەگاتە خانەقین, هێزی سەربازییەکەشی هێزی سەرەکییە, بۆیە ئەو رێکەوتنە بەرەکانی شەڕی لەو ناوچەیە ئارام راگرت.

رێکەوتنی پاڤێڵ تاڵەبانی و حەیدەر عەبادی و هادی عامری عەراب و ئەندازیارەکەی قاسم سلێمانییە, کاری مانگێك زیاتری ئەو بوو ئەو بەرەبەیانە بەری خۆی گرت, ئەو لە پێش ریفراندۆم و دوای ریفراندۆمیش بە درێژایی ئەو 22 رۆژە دەیەویست ئەو ئەرکە پیرۆزە جێبەجێ بکات, تەنانەت تارمایی قاسم سلێمانی تەواوی رۆژی یەك شەمە

15ی ئۆکتۆبەر لە دانوساندنەکانی دوکان بوو, ئەوەی لە 16ی مانگ رویدا سەرکەوتنی قاسم سلێمانی بوو نەك عەبادی یان تێکشکانی پێشمەرگە.
دوای روداوەکە شێخ جەعفەر و کۆسرەت رەسول و مەلا بەختیار چەند کەسێکی بنەماڵەی تاڵەبانیان تۆمەتبار کردبە ئەنجامدانی خیانەت وکەوتنی کەرکوك و تەسلیم کردنەوەی, وەلێ لاهور شێخ جەنگی بەرپرسی ئاژانسی پاراستن و زانیاری لە کۆبونەوەیەکیدا لەگەڵ رۆژنامەنوسان لەشاری سلێمانی رایگەیاند: هیچ ریکەوتنێکیان لەگەڵ عێراق نەکردوە تەنها پێشنیازیان کردوە هێزەکانی هاوپەیمان بچەنە سەربازگەی کەیوان لەکەرکوك, وەك ئەوەی زۆرینەی بەناو ئەو 38 سەرکردایەتیەی واژۆیان لەسەر نامەکە کردووە, هەرچەندە ئەوانەی رێکەوتنەکەیان کردووە هیچ پێگەیەکی سیاسیان نییە لەناو ینك و رێکەوتنەکەیان بە رێگای شەرعی حیزبایەتیدا نەڕۆیشتووە, لە 52 ئەندامی سەرکردایەتی ینك, تەنها ئاڵا تاڵەبانی بە کەیفی خۆی ئەمسەرو ئەوسەرە کات و قسە دەکات, ئەوانی دی ئەو رۆژانە تاسا بوون, هەندێکشیان پەشیمان بونەوە لە واژۆکانیان بەوەی لە خشتە براون یاخود واژۆیان نەکردووە لەسەر نامەکە.

بە پێی قسەی ئەوانەی کەرکوکیان دابەدەستەوە, ژوری ئۆپەراسیۆنی هاوبەش پێك هاتبوو لە نێوانیان, لە راستیدا ئەو ژوری ئۆپەراسیۆنە تەنها بۆ تەسلیم کردنی کەرکوك بوو هیچی تر,دوای تەواو بوونی ئەرکەکە دواتر دەست بەتاڵ دەرکرانە دەرەوە. بە پێی رێکەوتنەکەیان بۆیاربو لیوایەکی معێراقی ام جەلال بێتە کەیوان لەکەرکوك لەگەڵ هێزێکی هاوبەشی ئەمریکی و بەریتانی نیشتەجێ بکرێن و بەهاوبەشی پۆلیسی فیدراڵی چاودێری دۆخی ئەمنی بکەن, پارێزگارێکی کورد دابنێن , ئەنجومەنێکی نوێ دەستنیشان بکرێت ......وەلێ هیچی جێبەجێنەکرا.
باش بوو ئەو رۆژە تیرۆری ناوخۆیی و شەڕ روی نەدا, لە کەلی سێکانی بە بەرچاوانەوە بانگ دەکرا کێ سەربە کۆسرەتە و کێ سەر بە ئاسۆ ئەڵمانییە, لەوێ هێزەکان جیا دەکرانەوە , ئیتر لە قۆڕی چیمەنەوە مەگەر خوا بزانێت چی گوزەراوە.
کەواتا کورد ئەو رۆژە تەنها ئەمەریکاو رۆژئاواو جیهان خیانەتیان لێی لێنەکرد, بەڵکە خیانەتی جەرگبڕ ئەو خیانەتە بوو لەناو خۆوە لێیکرا, هەر ئەو خیانەتە بوو جیهانی بێدەنگ کرد لەبەرامبەر ئەو تراژیدیانەی رویاندا, گرنگی ئەو خیانەتە بۆ بەغدا وایکرد هەر زوو وێنەکان بڵاو بکاتەوە بۆ ویستی هاوکاری کەرانیان و ئەوەی لە ژێر بەڵەیە بیهێنێتە سەر بەڵە دەستخۆشیەکان بگەیەنێت بە بیرو رای

جیهانی بڵێ هێنراینەوە نەك براوەی شەڕ بین, كە شەڕیش نەبێت قسە كردن لە كارەساتەكانی شەڕ بێ مانایە.ئەمەی خوراوە دەقی رێكەوتنەكەی بەناو سەركردایەتی ینك ە لەگەڵ عەبادی, ئەوەی شاراوەیە ئەوەیە ئەم رێكەوتنە كرا یان نا, كێ ئەنجامی نەدا؟, هۆكارەكەی چی بوو؟ : ” سلێمانی 14-10 بەهۆی ئەو بارودۆخە هەستیارو نالەبارەی هاتۆتە ئاراوە لە ناوچە جێناكۆكەكان و ناوچە كوردستانییەكانی دەرەوەی هەرێم بە گشتی و شاری كەركوك بە تایبەتی, وە بۆ ئەوەی ناكۆكییەكانی نێوان عێراق و هەرێمی كوردستان نەگاتە ئاستی شەڕێكی نەخوازراو لە نێوان سوپای عێراق و هێزی پێشمەرگەی كوردستان , كە زیانی گەورە بە هەرێم و عێراق دەگەیەنێت بۆ ئەم بابەتە كۆمیتەی سەركردایەتی بڕیاریدا:-

1-سەركردایەتی سەربازی هاوبەش لە سنوری كەركوك پێك بهێنرێت نوێنەرانی هێزەكانی ئەمەریكا و پێشمەرگەو سوپای عێراقی تێدا بێت , ئەركی سەرەكیان بریتی دەبێت لە دابینكردنی ئاشتی و ئارامی لەو ناوچانەو بارەگاكەشی لە سەربازگەی كەیوانی شاری كەركوك دەبێت.

2- هیچ هێزێكی سەربازی نەهێنرێتە ناو شاری كەركوك.

3-كێشەو ناكۆكیەكانی تر لە نێوان حكومەتی هەرێم و حكومەتی فیدراڵ لە رێگای دیالۆگ و لە چوارچێوەی دەستور چارەسەر بكرێت.

4-نەتەوە یەكگرتوەكان و ئەمەریكا هاوكار و پشتیوان بن بۆ جێبەجێكردنی خاڵەكانی سەرەوە . 38 ئەندامی كۆمیتەی سەركردایەتی ینك
”

زیرەكی ناوێ تا هەڵیبێنیت كە ئەمەی لە 16ی ئۆكتۆبەر رویدا , 31ی ئابێكی تر بوو بە سینار□یەكی ترەوە , هیزەكان لە بری بە ئاڵای زەردەوە لەسەر تانكەكانی كورد بن , كەچی ئەمان رۆڵەی هەژارانیان ناردە بەرەكانی شەڕ و بە كوشتیاندا و سوپای داگیركەریش ئاڵای كوردستانیان لە ژێر پێ نا , 31ی ئابەكەی پارتی لە كاتێك رویدا 2 ساڵ بوو لە گەڵ ینك شەڕیان بوو, كەچی 16ی ئۆكتۆبەر لە كاتێك رویدا 15 ساڵە حكومەتی هاوبەشیان هەیە , لە 31ی ئاب حیزب بەكارەكە هەڵسا, لە 16ی ئۆكتۆبەر چەند كەسێك لە دەرەوەی شەرعیەتی حیزبی پێی هەڵسان, واتا لێرەدا ینك وەك دەزگایەكی حیزبی بەرپرس نییە, ئەوەی بەرپرسە فەرماندە سەربازییەكانە كە لە دەرەوەی بەرپرسیارێتی خۆی فەرمانی وەرگرتووە, ئەمە بە رونی لە كۆبونەوەی كۆسرەت رەسول لە گەڵ فەرماندەكانی سەربازی دەركەوت, وەلێ تا

کوردو کەرکوك ماون, ناسۆرو ئاخی ئەو رۆژە رەشە دەمێنێت و ئەنجامدەرانی لە دەرگایەکی رەشەوە دەچنە مێژووی شارەکەو و هەموو کوردەوە.
سیناریۆکانی رۆژانی دوای 16ی ئۆکتۆبەر ناتوانێت راستی روداوەکە بشارێتەوە, نە پێشمەرگە شکاوە, نە تانکی ئەبرامزیش لە فلیمە خەیاڵییەکانەوە هێنراونەتە ئەرزی واقعی شەڕەکەوە نەشکێنرێت, ئەوە بوو لە پردێ و زومار لەو شەڕە بچوکانە بینیمان چۆن بە شکاوی جێهێڵران.
دەبێت لێکۆڵینەوە بکرێت و راستیەکان ئاشکرا بکرێت و ئەو کەسانەش وەڵامی دەسەڵاتدارانی عێراق بدەنەوە کە دەڵێن شەڕ نەکراوە بەڵکە ئێمە براینە ناو کەرکوکەوە, نەك بۆ رایگشتی کوردستانی پینەو پەڕۆی کارەکانیان بکەن, سەدان هەزار کەرکوکی و دوزی و خانەقینی روداوەکان لە بەرچاویانن پێویست بە رونکردنەوە ناکات, چۆن وەڵامی کەناڵەکانی کەی 24 و روداو دەدەنەوە, ئاواش راشکاوانە وەڵامی دەسەڵاتدارانی عێراق بدەنەوە کە ستایشی هەڵوێستە نیشتمانییەکان و پەیوەندییە مێژوییەکانیان دەکەن لە گەڵ ئەو چەند کەسە.

دەکرا شکانی سەرتاسەری نەبێت

بەیانی 16ی ئۆکتۆبەر کەلی سێکانی سەدان پێشمەرگەی پێوە بوو, لەودیو ئەوانیشەوە پێشمەرگە لە پاشەکشەدابوو, هێزەکانی بەرەی پێشەوە کشێنرایەوە بۆ پشت کەلی سێکانی,ئەو رۆژە هێزەکانی ینك بارودۆخیان وەك سەردەمی ئەنفالەکان بوو, متمانەیان بە یەکتر نەمابوو, لەناو شارەکان سوکایەتی زۆریان پێکرا کە ئەوان تاوانیان نەبوو, هەر کوڕە ئازاکانی ساڵانی پێشوتر بوون, زۆرینەی ئەوانەشی ئەوکارانەی دەکرد رێکخستنەکانی پدك و بە هاندانی کەناڵەکانی پدك بوو, خۆشیان بەو هەموو ئازایەتی و بوێرییەیانەوە کە 3 ساڵ و سێ مانگ بوو لە بەرامبەر داعش نواندبویان لە ئاست روداوەکان روخا بوون, فرمێسکیان بۆ شکان نەەبوو, بەڵکە بۆ ئەوە بوو 40 مانگ بوو خزمەتی ئەو سەنگەرانەیان دەکرد, ئێستا لەناکاو پێیان چۆڵکرا.
بەڵام وەك ئاماژەم پێ دا, هێزەکانی پارتی دەیانتوانی کەلی سێکانی بۆ پردێ کۆنترۆڵ بکەن و بەو سانایە قەراغی شار بەجێ نەهێڵن و دور نەکەونەوە لێی و هەمیشە چاویان بەسەر شارەوە بێت, هێزەکەی بەغا ئەوەندە فشۆڵ بوون نایان توانی لە کەرکوك بمێننەوە ئەگەر ئەو بەرزاییانە بۆ شەڕ چۆڵ نەکرابایان, ئەوەی رویدا هێزەکان پدك و کەرکوك وەك رۆژەکانی سەرەتای شەڕی داعشیان لێ هاتبوو, هەر هەڵاتن بوو و ئاوڕ نەدانەوە بوو بۆ دواوە, دەیانتوانی هەزاران

خۆبەخش بەسەر ئەو رەبایانەدا دابەش بکەن و بە چەکە قورس و نیوە قورسەکانەوە داکۆکی بکەن, ئەوەندە لە شار دور نەکەونەوە تا گەڕانەوە بۆی ببێتە خەون .
لە لایەکی ترەوە دەبوایا شەڕی سەرانسەری دوای یەکەم تەقەی حکومەتی عێراقی رابگەیەنرایا, ئاخر بەرگری تا سەر شکستییە لە شەڕدا.
حکومەتی عێراقی بە چەند تێسرەواندنێکی سەربازی بچوك لە پردێ و مەخمور و تەلەسقێف و مەحمودیە و زومار زریکەی لێ هەڵسا, هەرچەندە شەڕی سەرانسەری لەم بارودۆخە سیاسییە, بەم گەلەکۆمە هەرێمییەی خستویانەتە سەر کوردستان, بە مانەوەی حکومەتی هەرێمی ئەستەمە وەلێ لە مردن چارەسەرترە.

ئامانجە لاوەکیەکانی کارەساتی کەرکوك

هەندێك شرۆڤەکار ئامانجی ناوخۆیی بەشداری هەندێك لە ماڵباتی تاڵەبانی لە هاوکاری سوپای عێراق لە گرتنەوەی کەرکوك دەبەنەوە بۆ کودەتای ناو یەنك و دەستبەسەرداگرتنی ئەم حیزبە لە کودەتایەکی بنەماڵەیی بۆ گەڕانەوە بۆ کۆنگرە " لادانی نەجمەدین کەریم پارێزگاری کەرکوك, دەرکردن و لاوازکردنی نەیاران لەناو هێزی پێشمەرگەی یەنك یەکەی 70, بە تایبەت " کۆسرەت رەسوڵ , شێخ جەعفەر, مەحمود سەنگاوی", لاواز کردنی خەتی نەیارانی بنەماڵە لە رێکخستنەکانی ناو کەرکوك بە تایبەت خەتی کۆسرەت کە ناسراوە بە کوتلەچی, مەترسی هەبوو ئەم کودەتا ناوخۆییە لە رۆژی 16ی ئۆکتۆبەر بە تەسفیات بگات لە کاتێك زۆربەی ئامانجە دەستنیشاکراوەکان لە کەرکوك بوون.
هەرچی بەرامبەر بە پارتییە هەوڵدان بۆ هەڵوەشاندنەوەی ئەنجومەنی پارێزگا, کە پارتی لە پێگەی جەماوەری خۆی زۆر زیاتر ئەندامی لە ئەنجومەنی پارێزگا هەیەو وەرگرتنەوەی بیرە نەوتەکان لێی, وە دەرکردنی یەکجارەکی لە شار پاش ئەوەی بەهۆی ئیمکاناتەوە هێزی زیادی کردبوو لە شارەکە تەنانەت هێزی لە گەڵ پێگەی دەنگەکانیشی یەکی ناگرتەوە,وە لاواز کردنی لە سەرتاسەری کوردستان , ئامانجە ناوخۆییەکان جگە لە دەرکردنی دکتۆر نەجمەدین پێی گەیشتن ئەوی دیکە لەم قۆناغەدا بە روکەش پێی نەگەیون, لێ هێشتا ململانێکان بە کۆتا نەگەیشتوونە,دەرکردنی دکتۆر نەجمەدینیش ئامانجەکەی سەری نەگرت, لەبەر ئەوەی کاندیدەکەیان رزگار عەلی لە لایەن حکومەتی عێراقییەوە رەتکرایەوە, مەترسی هەیە خودی پۆستەکە لە دەست کوردەکان دەبچێت و بەر پێکهاتەکان تر بکەوێت.
هەندێك کەس ئەم ئامانجە لاوەکیانە بە ئامانجی سەرەکی دەزانن و

پێیان وایە ئامانج لێی دوو کودەتای سیاسی بوو بەسەر نەخشەی سیاسی کوردستان و هەرەمی دەسەڵاتداری لەناو ینك, بەڵام من پێم وایە ئامانجی سەرەکی لای ئەمان نەبوو, چونکە کارەکتەری سەرەکی نەبوون لە نمایشەکە, بەڵکە تەنها هاوکاریکەرێك بوون لە کۆتادا سوپاسی خۆیان وەرگرت, بەڵکە ئامانجی سەرەکی گەلەکۆمەیەکی نێودەوڵەتی بوو لەسەر پرۆسەی بە کوردستانیکردنی کەرکوك و راگەیاندنی دەوڵەتی کوردی, داگیرکردنەوەی کەرکوك لە ئێستادا ئەو ئامانجەی پێکا.

دیارە ململانێکانی ماڵباتی تاڵەبانی و ئیبراهیم ئەحمەد لە گەڵ هەرەمی دەسەڵاتی ناو ینك کۆبونەوەکەی ئۆکتۆبەر گوایا یەکلای کردۆتەوە, سەرەتای ململانێکانە, ئەگەر شەرعیەت لای هەرەمی شەرعی ” مەکتەبی سیاسی و سەرکردایەتی “بێت , ئەوا دارایی و گۆڕی تاڵەبانی و دەزگا ئەمنییەکان و راگەیاندن و …. لای ئەمانە.

سەیرکەن لاهور شێخ جەنگی بەرامبەر بە سەعدی پیرە چی دەڵێت “لای ئێمە جێگەی قبوڵکردن نیە سەعدی پیرە بەناوی یەکێتیەوە لێدوان بدات، ئەو سەردەمە تەواو بوو چیتر رێگە نادەین چەند کەسێکی بۆ دەسەڵات و کەمینە یەکێتی بکەن بەکلکی پارتی”.

پێش کۆبونەوەی ئەنجومەنی ناوەند شاناز ئیبراهیم ئەحمەد وتی ” ئەنجومەنی ناوەندی ینك بڕیار لەسەر کۆنگرە دەدات”لاهور شێخ جەنگیش لە دیداری رۆژنامەنووساندا جەختی لەوە کردوە لەماوەی دوو مانگدا کۆنگرە دەبەستن و تەواوی سەرکردایەتی و مەکتەبی سیاسی بەکۆمەڵێك گەنجو خوێنی تازە نوێ دەکەنەوە وجارێکیتر لەناو یەکێتیدا متمانە نادەنەوە بەو ئەو هەڤاڵانەی ریفراندۆمیان کرد”.

لێرەوە دەردەکەوێت, ئەگەر چەند ساڵێك بێت ینك نەیتوانیبێت کۆنگرە ببەستێت بەهۆی باڵ باڵێنەوە, ئەوا زیاتر ینك بەرەو یەکدەست بوون دەڕوات و لە کۆنگرەدا دوا بزمار لە تابوتی نەیاران دەدرێت و هەمـــوو دەســـەڵاتەکان دەکەوێتـــە دەســـت ماڵبـــاتی تاڵەبـــانی و لایەنگرانیان.

جیاوازی 31ی ئاب و 16ی ئۆکتۆبەر

بیرۆکەی وەرگرتنەوەی سەربازگەی کی 1 ی کەرکوك لە پێشمەرگە و رازی بوون بە هاتنەوەی سوپای عێراقی بۆی و بەڕێوەبردنی هاوبەش لە لایەن هەردولایانەوە, بیرۆکەی نێردەی تایبەتی سەرۆکی ئەمەریکا بۆ شەڕی دژ بە تیرۆر ماکگۆرك بوو, ماکگۆرك چەند کاتژمێرێك پێش پەلامارەکەی کەرکوك داوای رۆژێکی دیکەی کرد بۆ درێژەدان بە هەوڵەکانی, بۆ ئەوەی شەڕ رونەدات, وەلێ عەبادی گوێی پێ نەدا و لە نیوەشەوی کۆتایی هەفتەی مەکگۆرك هێرشەکەی دەستپێکردو یەکەم تەقەی خۆی کردو

بڕیاری شەڕی دا بە هەڵکردنی گڵۆپی سەوز لە لایەن حاجی قاسمی سلێمانییەوە.
سێ جیاوازی لە نێوان 31 ی ئاب و 16ی ئۆکتۆبەر هەبوو , ئەوانیش :
1- لە 31 ی ئابدا پارتی وەك حیزب کارەکەی ئەنجامدا, شتی شاراوە نەبوو, تانکەکانی بەعس چەکداری پارتی بە ئاڵای زەردەوە بەسەرەوە بوو , وەلێ لە 16ی ئۆکتۆبەردا حیزب ئەو کارەی نەکرد, گروپێك پێی هەڵسان پێگەی بڕیاردانیان نەبوو, ڕێکەوتنەکان لە دەرەوەی شەرعیەتی حیزبییەوەو بە دزییەوە ئەنجامدرابوو.
2- لە 31ی ئابدا هەولێر لە ینك سەنرایەوە درایە پارتی , وەلێ لە 16ی ئۆکتۆبەردا کەرکوك لە ینك و پدك سەنرایەوە و حکومەتی عێراقی دەستی بەسەردا گرت .
3- لە کۆبونەوەی دوکانی پدك و ینك , یەکێك لە تەوەرەکانی گفتوگۆ ئەم دۆسیەیە بوو, واتا پارتیش ئاگاداری ئەم بژاردەیە بوو و بە نهێنی ئەنجام نەدرا, دەبوایا ئاگاداری ئەگەری جێبەجێکردنی ئەم بژاردەیە بونایا.
لە گەڵ لە ژێر پێنانی ئاڵای کوردستان لە شاری کەرکوك , هەموو ڕێکەوتنەکانیش لە ژێر پێ نرا, شێوازی گرتنەوەی کەرکوك و هەڵسوکەوتەکانیان نیشانی دا ئەوان سەیری کورد و ئاڵای کوردستان وەك عێراقی ناکەن, رازی بوون بە هژمۆنیای عێراقی لەو ناوچانەی بێشەڕ کشانەوە وەك دوز و خانەقین و تراژیدیاکەی کەرکوك , بڕخێی بزمار بوو لە تابووتی ڕێکەوتنەکە, ئاڵا تاڵەبانی لە تەلەفزیۆنی ئافاقی سەر بە مالکی وتی "کەرکوك گەڕایەوە باوەشی عێراق, حکومەتی عێراقیش کاندیدی ینك ی بۆ پارێزگاری کەرکوك رەتکردەوە , دەبێت کورد ئیتر داوای مافەکان و گفتوگۆ لە ئەبوەکانی پلایس و عوزرائیل بکات, گرنگی بە پێگەی ینك نەدرا, کە هاوبەشی گرتنەوەی شارەکە بووە, هاوکات خەڵکیش زوو ڕێکەوتنەکەیان شەرمەزار کرد, پرۆسەکەیان بە لەدەستدان و داگیرکردنی کەرکوك ناساند, بۆیە ینك بەم ستافەوە زیان لێکەوتەی یەکەم دەبێت لە شارەکە, هاوکات تورکیاو ئێران لەبەرامبەر کورد لە کەرکوك یەکگرتوو بوون, کە کورد دەرکرا, هاوپەیمانیەکەشیان فەلسەفەی مانی دەکەوێتە ژێر پرسیارەوە .
تەنانەت تورکیا و عێراق وشەی هەرێمی کوردستانیان لە نوسین و ئاماژەکانیان سڕییەوە, باکوری عێراقیان لە بری دانا, پێشمەرگە بە چەکداری هەرێم و گەلی کوردستان بە هاوڵاتیانی باکوری عێراق ناسێنرا, هەمو ئەمانە وامان لێدەکەن بڵێین ئەمجارە مناڵەکانی تاڵەبانی و بلەی ئەحە رەش بە پێچەوانەی ڕێکەوتنی سێو وپرتەقاڵی بارزانی لە گەڵ بەغدا1964 لە 10ی شوباتی 1964 , ئەمجارە ئەوان کەرکوك و کوردستانیان بە سێوو پرتەقاڵێکی کرماوی گۆڕییەوە ,

مێژوو دیسان بە شێوە کۆمیدیەکەی دوبارە بوەوە, ئەو کێکەی خستیانە بەردەستیان ژەهراوی بوو, فریای خواردنی نەکەوتن.
شکستی سەربازی مافی گەلی کورد ناسڕێتەوە, ناسنامەی شاری کەرکوك و شارۆچکەکانی دی ناگۆرێت, هەرچەندە کوردیش نەیتوانی بە باشی فەرمانڕەوایی بکات,تورکمان و عەرەبەکانی کەرکوك بە بەرچاویانەوە نەوتی شارەکە دەڕۆیی بۆ هەرێمی کوردستان, هیچ دەستکەوتێکی بۆیان نەبوو, وەك دەست سبەسەر گیراو سەیریان دەکرد, هاوکات لە دوای شەڕی داعشەوە, هەموو شتێك لە بەڕێوەبردنی شارەکە گۆڕا,تەنانەت مزایەدەی روکەشی تەندەرەکانیش نەما, زەوی داگیر کردن پەرەی سەند, دزی زیادی کرد, پرۆسەی سیاسی چووە دواوە لە شارەکە, ئەمەو زۆری دی وەك ئەوەی شەڕی داعش نیعمەت بێت بۆ فەرمانڕەوا کوردەکانی شارەکە, ئەوەی کردیان بای ئەوە هەبوو هاووڵاتیان هەست بە لە دەستدانی دەسەڵاتێك نەکەن لە دەستیان چوبێت .
لە کۆتاییدا ماوەتەوە بڵێین قزڵباشیەکانی قاسم سلێمانی لەم خولەدا چەند ساڵ لە کەرکوك دەمێننەوە؟.